

5. Hafta: Uluslar Arası Ticaret (notlar)

Yansı:

2. Dünya Savaşı sonrasındaki farklı ekonomik gelişme modelleri (B-W sistemi tarafından desteklenen model dışında, ki bu sisteme kısmi liberalizm denilebilir).

1. İthal ikameci sanayileşme (İİS) (Piyasaların ilk sınırlılığı olan katılımcıların eşitsizliğine yanıt olarak)

Latin Amerika'nın korumacı sanayi gelişimi: Serbest ticaretin reddi.

Ulusal sanayiye teşvik etmek için ticaret engellerine dayanan devlet müdahalesi (19. Yüzyıl'da Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da olduğu gibi)

Önceden ithal edilen malları üretecek üretimi **teşvik etmek**.

Gelişmekte olan ülkeler (örneğin Arjantin, Hindistan, İran ve Zambiya) serbest ticareti reddederek tam da bu modeli seçti.

İİS amacına ulaştı: Latin Amerika sanayileşti (ama kırsal koşullara pek az ilgi gösterildi).

İİS'i uygulayan yeni hükümetler, kaynakları ve insanları tarım ve madencilikten imalata, kırsal alanlardan kentlere kaydırıldılar.

Afrika ve Asya'daki idareler, yatırım ve sanayileri için artık Avrupa'ya bel bağlamıyordu.

Fakat bu bölgelerdeki uluslar arası ticaret birden azaldı.

2. Komünizm (devlet müdahalesi, ama ayrıca zenginliğin yeniden dağıtılması ve özel mülkiyetin neredeyse ortadan kaldırılması)

(Serbest piyasaların ikinci sınırlılığı olan, mali piyasalardaki aşırılıklara büyük ölçüde yanıt olarak)

Sovyet komünist sistemi, tarihteki en hızlı sanayileşme hamlesini yaptı.

Sovyet planlaması birçok yönden müthiş bir başarıydı. 1928'den 1937'ye kadar sanayi üretimi beş kat artarken, kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla %57 yükseldi.

Bu başarı, dünyanın geri kalanı işsizlik ve ekonomik durgunluk yaşadığından dolayı özellikle dikkat çekiciydi.

Norveç ve İsveç gibi en başarılı sanayileşmiş ülkeler bile, Sovyetler Birliği'nin sadece yarısı kadar hızlı büyüdüler.

1959 itibariyle Sovyet-tarzı Sosyalizm, dünya nüfusunun üçte birinden fazlasını barındıran bir düzineden fazla ülkede sağlam bir şekilde yerleşmişti.

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa Batı Avrupa'dan; Çin de Hindistan'dan daha hızlı bir şekilde büyüyordu.

Sağlık hizmetleri, eğitim ve diğer toplumsal hizmetler, karşılaştırılabilir durumdaki gelişmekte olan kapitalist ülkelerden çok daha iyiydiler.

Okuma yazma bilmeme, Çin'de bile temelde ortadan kaldırılmıştı; tıbbi bakım bedava idi ve sosyalist ülkelerin çoğunun sanayileşmiş kapitalist uluslardan daha fazla sayıda doktoru ve kişi başına düşen hastane yatağı vardı.

Sovyet sosyalizmi gelişmiş dünyaya, kârdan ziyade merkezi planlamanın ekonominin şeklini belirlediği, herkesin iş sahibi olduğu bir sistem vaat ediyordu.

Sovyet sosyalizmi kapitalizme ciddi bir rakip olarak görülüyordu.

1945 ile 1970 yılları arasında ABD ve Sovyetler Birliği'nin başlıca jeopolitik amacı, diğer tarafın haksız olduğunu kanıtlamaktı.

ABD, küresel kapitalizmin ekonomik büyüme için yararlı olduğunu iddia ediyordu, Sovyetler Birliği ise gelişme ve eşitliğe en iyi şekilde küresel kapitalizmi reddederek ulaşılabileceğini savunuyordu.

1970'lerin başı, Bretton Woods Sistemi'nin sona ermesine neden olmasından dolayı, savaş sonrası dünya ekonomisinin zirve noktası idi.

Yansı:

İki yönelim Bretton Woods Sistemi'ne zarar verdi:

İlki, uluslar arası mali yapının yeniden kurulması idi (sermayenin serbest dolaşımı).

Dünya mali piyasaları 1960'lar boyunca yeniden canlandı. Yeni kısa-dönemli yatırımcılar ulusal mali şartlardaki farklılıklara tepki olarak parayı yer değiştirebildiler. Bunu yaparken ulusal makro ekonomik politikayı tehdit edebiliyorlardı.

Birincisi ile yakından ilgili olan **ikincisi, Amerikan doları üzerindeki artan baskıydı.**

Bu, ağırlıklı olarak, Batı Avrupa ve Japonya'nın artan ekonomik önemi nedeniyleydi.

Dünya ekonomisi içindeki Amerikan payı küçüldükçe, Amerikan mali şartları ile ekonomik ortaklarınıninkiler arasındaki fark, savunulamaz hale geldi.

Dünya çapında yatırımcılar, ABD hükümetinin kendi döviz kuruna yönelik taahhüdünden kuşku duymaya başladılar.

Sorunlar ilk kez 1959 ve 1960'ta, bir Amerikan ödeme açığı dolara olan güvenin kaybedilmesine yol açtığına başladı.

1960'lar boyunca bu sorun, ülkenin içinde bulunduğu iki savaş -**Vietnam Savaşı** ve Yoksullukla Savaş- tarafından daha acil hale getirildi.

Her ikisi de herkes tarafından desteklenmiyordu ve Lyndon Johnson ile Richard Nixon yönetimleri, bütçe açığı vererek harcama yapma yoluna başvurdu.

Mali sisteme meydan okuyan siyasal etmenler, uluslar arası ticareti ve yatırımı da tehdit ediyordu.

Savaş sonrasındaki ticari liberalleşmenin, özellikle Batı Avrupa ve Japonya üzerindeki büyük bir etkisi oldu.

Fakat daha **çok Avrupa ve Japon çeliği, tekstil ürünü, çorap ve ayakkabısı ile giysisi ABD'ye geldikçe, Amerikalı üreticiler korunma için mücadele ettiler.**

GATT üyeleri tarım dışı gümrük vergilerini yükseltmeme konusunda anlaşmışlardı; dolayısıyla dış rekabetten korunmak isteyenler başka araçlar buldular (yeni, gümrük vergisi dışı engeller).

Savaş sonrası ticaret düzeninin liberalizmi Amerikan baskısından doğmuştu. Korumacılık yönünde bir Amerikan yöneliminin ise küresel ticari bütünleşmeyi tersine çevirmesi muhtemel görünmektedir.

B-W Sistemi'nin bitişinin sonuçları:

Bretton Woods Sistemi en sonunda, ABD'nin güç ve etkisindeki azalış nedeniyle yıkıldı.

Bu çöküş, 1971'den itibaren dalgalı döviz kuru rejimine geçişe neden oldu.

Alternatif modellere ne oldu:

1. Tipik İİS ekonomisi, döngüsel ödemeler dengesi krizlerinden geçti.

Devlet ithalatı sınırladı, ama ithal mallara yönelik süregiden bir ihtiyaç vardı. Harcamalar sürekli devlet gelirlerini geride bıraktı ve bu bütçe açıkları genelde para basarak kapatıldı.

1960'lara gelindiğinde, birçok İİS ekonomisi ödeme dengesi ve bütçe açıkları, enflasyon ve ekonomik durgunluktan oluşan bir kısır döngüye kapılmıştı.

Komünist dünya da artan sorunlarla karşı karşıyaydı:

Merkezi olarak planlanan ekonomilerdeki ekonomik gelişme, 1960'ların sonu ve 1970'lerin başları boyunca sürekli olarak yavaşladı.

Sorun siyasi idi.

B-W sisteminin bitişi ABD'nin sevdiği kuralların sonuna işaret etti ve ekonomik düzenin yeniden inşası için uygun bir zemin ortaya çıkardı.

Yansı:

Yeni Uluslar arası Ekonomik Düzen için Çabalar:

Amerikan politika yapıcıları, uluslar arası ekonomik kurumların savaş sonrasında ulusal sınırlamaları ilerici bir şekilde ortadan kaldıracığını sandılar. Savaştan önce zengin olan ülkeler (koloni güçleri) buna razı oldular. Çünkü ABD daha önce zengin olan piyasa devletlerine Marshall Planı yoluyla ekonomilerini yeniden inşa fırsatı verdi.

Latin Amerikalılar, Bağımsızlar ve Asya ile Afrika'daki koloni alanları sistemi kabul ettiler çünkü o zaman siyasal açıdan örgütlü olmadıklarından başka bir seçenekleri yoktu.

Üçüncü Dünya hükümetleri, 1950'lerde zengin milletlerin yararlandığı ve ticaretin neden olduğu büyümeden aldatılarak dışlanmış hissettiler.

Özgür Dünya Düzeni sadece kısmi bir liberalizm idi (ve sadece kısmi bir küresel ticaret sistemi).

1971 yılı Ağustos ayındaki Amerikan eylemleri, sonbahardaki BM Genel Meclisi'nde Üçüncü Dünya İttifakına yeniden güç verdi.

Gelişmekte olan ülkeler **grubu, sözde Grup 77**, gelişmiş dünyanın ekonomik nüfuzuna BM Forumu'nu (BM Genel Meclisi'ni) kullanarak karşılık vermeye çalıştı.

Fakir ülkeler için katılımı kolaylaştırmak amacıyla uluslar arası ekonomik sistemin kurallarında değişiklikler yapılması için baskı yaptı.

Arjantin, Brezilya, Hindistan ve Lübnan gibi üçüncü dünya ülkeleri; ulusal müdahaleleri ortadan kaldıran değil düzenleyen uluslar arası ekonomik rejimleri, OECD piyasalarına daha fazla erişimi ve ABD'nin Avrupa'ya yaptığı yardımların benzerinin kendilerine de yapılmasını savundular.

Özellikle Latin Amerikalı temsilciler, ABD'nin devletlerin ekonomik hak ve sorumluluklarını temel alan çağrılarına yanıt olarak, UNRAA (*United Nations Relief and Rehabilitation Administration*, BM Yardım ve Yenileme İdaresi) yoluyla Avrupa'nın yeniden inşasına katkı verdikleri için zengin ülkelerin de onlara yardım etmesinin adil olacağını savundular.

Ve ihraç malları için daha yüksek fiyatlar, 1970'ler boyunca ortaya konulan bu öneriler bütünü, Yeni Uluslar Arası Ekonomik Düzen (NIEO) olarak bilindi.

Onu yaratan önde gelen ülkelere, özellikle ABD'ye yararlı olan B-W sisteminin yerini alan bu sistem, uluslar arası ekonomik sistemi Üçüncü Dünya ülkeleri yararına gözden geçiren bir düzeltme olarak düşünülmüştü.

İşler, ABD ve desteklemeye çalıştığı uluslar arası ekonomik sistem için karmaşıklaşmaya başlamıştı.

Buna ilaveten Üçüncü Dünya ülkelerinden gelen siyasal baskı...

Bireysel petrol üreticileri ve sonrasında bir bütün olarak OPEC, sanayileşmiş Batı'nın artan petrol bağımlılığını fırsat bildi.

İki önemli maddede değişiklik:

İlk olarak, 1978'de, Amerika'nın en büyük 25 şirketinden 18'i petrol ve imalat sanayinde idi; sadece üçü ileri teknoloji ve telekomünikasyon alanındaydı.

1980'lerin başlarında, en büyük 25 şirketin çoğu ileri teknoloji ve telekomünikasyon alanında, sadece ikisi petrol ve imalatta idi.

Bu ileri teknoloji şirketlerinin çoğu, küresel pazarlarla artan oranda ilgililerdi.

Cep telefonları.

Sadece gerçek anlamda küresel bir pazar, Nokia'nin sektöründe lider olarak kalması için gerekli olan çok büyük miktarda araştırma, geliştirme ve pazarlama masraflarını karşılayabilir.

İkincisi, yüksek enflasyon, yavaş büyüme ve enflasyon hakkındaki endişelerin yaygınlaşması oy verenleri ve diğerlerini yeni politikalara açık hale getirdi.

Britanya ve ABD'deki insanların çoğu farklı politikalara bir şans verdiler.

B-W sisteminin altın çağında, işsizliği %10 artırmak pahasına enflasyonu %10 aşağı çekmeyi hemen hiç kimse düşünmezdi.

Fakat insanlar buna alıştı; çünkü yüksek enflasyonla mücadelede bunun zahmete değer olduğuna inandılar.

Milton Friedman ve takipçileri: Her ekonomik sorunun çözümünü "daha serbest" piyasalar olarak gördükleri için, onların yaklaşımı "piyasa tutuculuğu" olarak adlandırıldı. Tüm bu etmenlerin bir araya gelmesi, sarkacı Keynesyen ekonomiden uzaklaştırarak daha çok serbest piyasalar yönüne itti.

Arz- taraflı ekonominin yükselişi.

Thatcher ve Reagan

Özelleştirme (Birleşik Krallık), vergi indirimi ve kısıtlayıcı düzenlemeleri kaldırma yoluyla ekonomiyi yeniden çalıştırmak.

Reagan 1981'de göreve geldiğinde birkaç amacı vardı:

Yurtiçinde enflasyon karşıtı politika:

Uluslar arası düzeyde: Bölgesel ticaret antlaşmaları yönünde gayretler.

Daha büyük bloklar ihraç mallarını üretmeyi daha ucuz hale getirmiş, şirketlerin büyümesine imkân vermiş, yabancı yatırımı çekmeyi daha kolaylaştırmış ve bankalar ile şirketlerin birleşmesini teşvik etmiştir.

1985 ile 2000 yılları arasında Kuzey Amerika ve Avrupa, ticari, yatırım ile ilgili, mali ve maddi meselelerinin bütünleşmesini hızlandırmıştır.

1990'lardaki bölgesel bütünleşme (AB, NAFTA, Mercosur) genel ekonomik küreselleşme sürecinin önemli bir parçası haline gelmiştir.

Ekonomik bakış açısından Kuzey Amerika ve Batı Avrupa, dünyanın rotasını belirlemiştir. (Dünya nüfusunun 1/10'u ama dünya ekonomisinin yarısı ve dünya ticaretinin 2/3'ü).

1990'lar boyunca mesele, küresel bütünleşmeyi destekleyenler lehine sonuçlandı. Serbest ticaret konusunda genel bir kabul olduğu söylenemezdi, ama resmi politika onu doğal olarak kabul etti.

Etkisi, dünya ekonomisinin kalanını mahvetti. Hindistan İİS'i terk etti, Çin merkezi planlamayı bıraktı ve Rusya ile Orta Avrupa serbest pazar ekonomilerine dönüşüyordu.

1980'ler

Güçlü enflasyonist baskılarla karşılaşan ABD, sıkı para politikaları izledi.

Bu durum, mevcut borçlardaki, dalgalı kurlarla belirlenmiş faiz oranlarını arttırdı.

Ayrıca gelişmiş ülkelerde ekonomik bir durgunluğa sebep oldu ve böylece önemli borç sorunları olan ülkelerin (Polonya, Arjantin, Meksika, Brezilya) mallarını ihraç edebilme umutlarına zarar verdi.

1981'e kadar kriz büyümeye başladı.

Meksika gibi petrol ihracatçıları için, 1981'de petrol fiyatlarındaki düşüşün, yükselen faiz oranlarının ve kötüleşen ihraç ihtimallerinin etkisi ölümcül oldu.

Polonya ve Arjantin, 1981'de bankalardan borç ertelemesi isteyen ilk ülkeler oldu ve Meksika, Brezilya ile diğer başlıca borçlu ülkeler tarafından takip edildiler.

1983'e gelindiğinde, 25'ten fazla ülke borçlarını vaktinde ödeyemiyordu.

Beş yıl boyunca bankalar, onların hükümetleri ve IMF, krizi küresel mali sisteme yayılmasını önlemek amacıyla idare ettiler.

Reagan Yönetimi:

1. Üçüncü Dünya ittifakını yıkmayı (neden?)
2. BM sistemini sarsmayı (neden?)
3. Üçüncü Dünya gelişme politikaları üzerinde piyasa denetimini teşvik eden kurumlara ayrıcalık tanımayı denedi.

Önemli Değişiklikler:

IMF geleneksel istikrar önlemlerinin (bunların ödemeler dengesiyle ilgili kısa dönemli sorunları çözmesi gerekiyordu) ötesine gitti.

Artık sabit döviz kuru sisteminin koruyucusu olarak ona ihtiyaç duyulmuyordu.

Bunun yerine, IMF'nin baskın rolü, Üçüncü Dünya'da tercih edilen hükümet politikalarının uygulayıcısı haline geldi.

Yansı:

Washington uzlaşması: Uluslar arası mali kuruluşların (IMF ve Dünya Bankası) serbest piyasaları ve arz-terafli ekonomiyi desteklemek için kullanımı

IMF (Güneydeki borçlu ülkeler için) fiili olarak “son çare olan borç veren” -kredi değerliliğine güven tükendiğinde sermaye veya kredi için son kaynak- olarak hizmet veriyordu.

1980’den beri IMF; Asya, Rusya, Latin Amerika ve Türkiye’deki acil durumlar dahil, küresel maliyedeki krizlere müdahale etmede merkezi bir rol oynamıştır.

(Sistem) Şu şekilde işler: IMF devreye girer ve belirli bir ülkeyi, şartlar benimseterek kurtarır.

Verilen söze göre şartlar, alıcı ülkelerin borç tuzağından çıkmasını sağlar ve zenginliğini eski haline getirir.

Yansı:

Uluslar arası mali kuruluşlar (Sadece IMF değil, ama ayrıca 1970’lerin sonundan itibaren Dünya Bankası. 1979’da Dünya Bankası kendi yapısal uyum programlarına başladı. Bunlar projeler için kullanılan ve eskiden kredi stratejilerinin odağında olan geleneksel finansman yollarından daha önce gelmeye başladılar).

Yeni kuralları yazabilir.

Dünya Bankası: Yoksulluğu yok etmeye adanmıştı.

IMF: Küresel mali istikrarı sürdürmeye adanmıştı.

1980’lerden beri faaliyetleri artan oranda iç içe geçmiştir (IMF’nin emperyalist bir bakış açısı edinmesi ile).

Ekonominin tüm boyutlarında kısıtlayıcı düzenlemelerin kaldırılması ile uyumlu şekilde, gelişmekte olan dünyada ekonomik liberalizmi destekleyen (ticaret ve sermaye piyasaları gibi şeyler).

Mali açıdan kısıtlayıcı düzenlemelerin kaldırılmasının ardındaki mantık, daha serbest piyasaların daha iyi sonuç vermesiydi.

Sermaye en verimli kullanılacağı alana akarak, ekonomik gelişmeyi destekler ve refahı geliştirir.

Amerika’da yapılan birkaç araştırma göstermiştir ki, 1970’lerde bankacılık sistemlerindeki kısıtlayıcı düzenlemeleri kaldırmak için en çok çalışan eyaletler, diğerlerinden daha hızlı büyümüşlerdir. 2006 yılında IMF’deki ekonomistler kısıtlayıcı düzenlemelerin kaldırıldığı Anglo-Sakson mali sistemi ile daha geleneksel bankaların

hakim olduğu Almanya ve Japonya'ninkiler gibi sistemleri karşılaştırmış ve Anglo-Sakson sistemlerinin kaynakları gerileyen sektörlere yeni ve hızlı gelişen sektörlere yeniden yönlendirmede daha çabuk olduklarını bulmuşlardır.

Varsayım, ekonomik sorunların çok fazla devlet müdahalesinden kaynaklandığıdır.

IMF ve Dünya Bankası 80'den fazla ÷lkede ekonomik yeniden yapılanma programlarını desteklemek üzere harekete geçmiştir.

1970'lerin sonlarında ve 1980'lerde Afrika ve Latin Amerika'daki IMF (ve Dünya Bankası) yapısal uyum programları, hükümetlerin

1. Rekabet edemez durumdaki ulusal sanayileri ortadan kaldırmasını ve yerel kapitalistlerin kalelerini korumasını (ve böylece seçkinlerden oluşan tebaalarını baltalamasını);
2. Tüketicilere devlet desteğini kesmesini ve hizmetleri ortadan kaldırmasını (halk desteklerine zarar verir) gerektirmiştir.

Bu programlar

Temel besin maddelerindeki fiyat desteğinin kaldırılmasını; sağlık, eğitim ve diğer sosyal hizmet harcamalarında büyük kesintileri ve vergilerde artışları gerektirmiştir.

3. Sermaye dolaşımı üzerindeki sınırlamaları kaldırmayı;

örneğin, sadece 1995'de 65 devlet, yabancı doğrudan yatırımları düzenleyen kuralları serbestleştirmişlerdir (UNDP, 1999: 29).

IMF'nin zorlayıcı gücü sadece "son çare olan borç veren" olma işlevinden gelmez, ama ayrıca gayri resmi olarak "bilgi ve kaynaklara erişimi kontrol eden kapı görevlisi" rolünde olduğu gerçeğinden de gelir.

Eğer bir ÷lkenin (IMF'nin değerlendirmesine göre) başarılı bir şekilde sadık kaldığı bir IMF anlaşması yoksa, başka bir milletler arası kurumdan, yardım kurumundan, devletten veya özel sektör yatırımcısından ödünç, yardım, borç erteleme veya kredi alamaz.

Bu koşullar bugüne kadar 100'ün üzerinde ÷lkede uygulamaya konulmuştur.

Sonuç:

Dünya bir kez daha kapitalist oldu ve kapitalizm bir kez daha küresel oldu.

Mali küreselleşme iki ek süreçten yardım gördü.

1. Teknolojik gelişme ve
2. Sermayenin artan uluslar arası hareketliliği (önemli siyasal değişmeler dolayısıyla)

Berlin Duvarı'nın yıkılışından sonra, dünyada neredeyse her ekonomi kapitalist sisteme geçti.

Sonuçta dünyayı yatırım aracı olan para içinde yüzer hale getirdi.

Dolayısıyla: son yirmi yıldır, dünya ekonomisinin artan bütünleşmesi ABD ve Britanya tarzı serbest piyasa kapitalizminin yükselişi ile çakışmıştır.

Mali küreselleşme: giderek artan oranda bütünleşmiş mali piyasalar.

Özellikle zengin dünyadaki mali piyasalar birbirleriyle artan oranda bütünleşti.

IMF'de çalışan bir ekonomist olan, Gian Maria Mnesi-Ferretti'nin derlediği rakamlar, zengin ülkelerin elinde tuttuğu yabancı varlık ve borç tahvillerinin değerinin son 30 yılda gayri safi yurtiçi hasılaya oranla beş kat arttığını ve son on yılda iki katına çıktığını göstermiştir.

Yükselen piyasaların mali bütünleşmesi daha sade olmuştur, ama yine de son yıllarda, tuhaf bir dönüşle oldukça artmıştır.

Net anlamda, yükselen ekonomiler, merkez bankaları muazzam miktarda yabancı döviz rezervleri biriktirdiğinden, zengin dünyaya sermaye ihraç etmiştir.

Küresel bütünleşme, büyük ölçüde, piyasaların devletler aleyhine elde ettiği başarı hakkındadır.

Ekonomik ve mali bütünleşme (küreselleşme) ile ilgili sayısız sorun vardır:

Son elli yıldır, ekonomik süreçleri kavrayışımızdaki ilerlemeye rağmen,

Tüm dünyadaki krizler daha sık (Büyük Bunalım hariç) ve daha derin olmaktadır.

Bazı hesaplara göre, yüze yakın ülke krizlerle yüz yüze gelmiştir.

Sermaye piyasasını serbestleştiren, yükselen belli başlı her piyasa en az bir krizle karşılaşmıştır.

Meksika, Arjantin, Brezilya, Polonya ve Türkiye.

1997: Doğu Asya, Rusya,

Üçüncü Dünya ülkelerine dayatılan yapısal uyum politikaları pek sık başarısızlığa uğramış; bu ülkeleri daha büyük ödemeler dengesi sorunları içerisinde bırakmıştır.

Latin Amerika'nın çoğu hala 1980'lerin başındaki IMF mali yardım ve kurtarmalarını takip eden kaybedilmiş on yıllık gelişmeyi telafi etmeye çalışmaktadır.

IMF politikaları Endonezya ve Tayland'daki krizleri ağırlaştırmıştır.

2001 yılında Arjantin'deki çöküş, son birkaç yıldaki bir dizi başarısızlığın sonucusudur (Yedi yıl boyunca yüksek işsizlik).

1990'larda birbirini izleyen para birimi ve bankacılık krizleri, tarihteki en büyük ve en etkin uluslar arası mali sistemin olumsuz bir tarafı olduğunu gösterdi.

Sistemin kendi büyüklüğü ve hızı ona tüm dünya ekonomisinin istikrarını bozma potansiyelini verdi.

Yatırımcılar, milyonlarca doları onlardan geri çekerken, ülkeler para birimlerini en sonunda her devlet vazgeçip döviz kurlarının çökmesine izin verene kadar korumaya çalıştılar.

Birçok para birimi krizi, aynı zamanda bankacılık paniklerine de yol açtı.

Böylece IMF, asıl görevi olan küresel mali istikrara katkıda bulunma konusunda başarısız oldu.

Önce ABD Maliye Bakanlığı ve sonra da IMF, Doğu Asya'da liberalleşme politikalarını teşvik ettiler.

Bu politikaları, gelişmeyi desteklediği konusunda pek az ve gelişmekte olan ülkelere muazzam riskler yüklediği konusunda bolca kanıt olduğu halde teşvik ettiler.

Küresel sermaye piyasalarının devlet politikalarını sınırlandırması

Küresel mali yapı ve milliyetçilik arasında artan gerilim (Malezya).

Ekonomilerini küresel mali sisteme daha çok dâhil ettikçe, ekonomi politikaları daha çok sınırlanmıştı.

Küreselleşmiş ekonomilerin sahibi devletler, para birimlerinin istikrarlı olmasına ihtiyaç duyuyordu, ama aynı zamanda para birimlerinin değerinin düşürülmesini gerektiren ulusal koşullara da karşılık vermeleri gerekiyordu.

Altın standardı sorunu ile çok benzer.

Güncel mali kriz:

Dünya mali piyasaları, tüm dünyadaki devletlerin, şirketlerin, bankaların ve insanların normalde alacaklarından çok daha fazla borç almasına izin verdiler.

Dünya, 21. Yüzyıl'da gerçekten büyük bir krizle başa çıkmaya, 1929'da olduğundan daha hazır olmayabilir. (1914 ile 1944 arasındaki gibi siyasi bir güç boşluğu dönemindeyiz).

Soros: Bir ekonomik yönetim krizi var. Bugün küresel mali piyasalarımız olduğuna göre, küresel bir merkez bankası ve görevi mali piyasaları dengeli tutmak olması gereken başka uluslar arası kurumlarımız da olmalı.

Sorun:

Ortaklaşa eylem ikilemi: Oyuncuları ortaklaşa etkileyen bir krizin kökleri ne kadar derinse, kısa vadeli yerli geçici çözümlere odaklanma da o kadar fazla olacaktır, çünkü uzun vadeli bir çözümün siyasi ve ekonomik maliyetleri müthıştır.

Beş büyük Amerikan yatırım bankasının da, ya iflas ederek ya da ticari bankalar olarak yeniden doğarak ortadan kalkması Wall Street'in "piyasa sınavında" başarısız olduğunun güçlü bir kanıtıdır.

Yansı:

Küreselleşmenin yönü üç önemli şekilde değişecektir.

Birincisi, Batı'nın mali yapısı düzene sokulacaktır. Mali yapıda devlet ile piyasa arasındaki denge değişmektedir. (55 trilyon dolarlık kredi türevleri piyasası düzenlenecektir).

İkincisi, devletle piyasa arasındaki denge, diğer ekonomik alanlarda da değişecektir. Birçok ülke için son birkaç yılın daha büyük şoku, siyasetçilerin yine mali spekülasyonu suçladıkları bir konu olan ham madde fiyatlarının tırmanıştıydı.

Yiyecek fiyatlarının 2007 yılı sonu ve 2008 yılı başındaki ani yükselişi, 30 civarında ülkede isyanlara yol açtı. (Endonezya, Mısır, Haiti)

Buna yanıt olarak yükselen dünyadaki devletler, devlet desteklerini arttırıp fiyatları sabitleyerek, kilit konumdaki ham maddelerin ihracatını yasaklayarak ve Hindistan örneğinde, vadeli ticareti sınırlandırarak müdahale alanlarını genişlettiler.

Özellikle Hindistan ve Çin'de yiyecek güvenliği konusundaki endişe, bu yaz Doha Ticaret Müzakereleri Görüşmesi'nin başarısız olmasının başlıca nedenlerinden biriydi.

Üçüncüsü, ABD muhtemelen ekonomik gücünü ve entelektüel otoritesini kaybedecektir.

Yükselen ekonomiler küresel ticaretin yönünü şekillendirdikleri gibi, maliyenin geleceğini de artan oranda belirleyecekler.

Çin'in Başbakan Yardımcısı Wang Qishen onu önermektedir.

Alman Maliye Bakanı onu önermektedir.

ABD Merkez Bankası eski başkanı Alan Greenspan, bir Temsilciler Meclisi Heyeti'ne, serbest piyasaların kendilerini düzenleyebileceğine güvenmekle "hata yaptığını" söylemiştir.

Greenspan, serbest piyasaların kendini düzeltme gücüne çok fazla güvendiğini ve ipotekli borçlanmanın kendi kendine zarar verme gücünü önceden tahmin edemediğini kabul etmiştir.

Serbest Ticaret:

Yansı:

Uluslar arası ticaret müzakereleri:

İleri derecede sanayileşmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerdeki pazarların kendi sanayi ürünlerine açılması yönünde uğraşmaktadırlar.

Aynı zamanda, kendi piyasalarını geliştirmekte olan ülkelerin tekstil ve tarım ürünleri benzeri mamullerine kapalı tutmaya devam etmektedirler.

Bir yandan geliştirmekte olan ülkelerin kendi sanayilerine devlet desteği vermemesini vaaz ederken, kendi çiftçilerine milyarlar ölçüsünde destekler sağlayarak geliştirmekte olan ülkelerin rekabet etmesini imkansız hale getirmektedirler.

Fakir ülkelere ihraç edilen yapay olarak ucuz yiyecekler.

Zengin ülkelere ihraç edilen mısır, pirinç ve pamuk o kadar ucuzdur ki, fakir ülkelerdeki küçük çiftçiler rekabet edemeyip tarımı bırakmaktadır.

Avrupalı çiftçiler, gelirlerinin %35'ini devlet desteklerinden almaktadır.

Amerikalı çiftçiler %20'sini alır. ABD'deki devlet destekleri dev bir kurumsal yardım programıdır; ödemelerin neredeyse %70'i büyük üreticilerin en tepedeki %10'una gider.

İmkânlar ağırlıklı olarak Acher Daniels Midland ve Cargill gibi şirketlerce kullanılır.

On yıldan fazla süredir devletlerce ticari engelleri azaltmak için bir küresel anlaşma yapılması girişimleri başarısız olmaktadır.

Fransa'da çalışan nüfusun sadece %1'i tarımdadır. İngiltere'de bu %2,8; ABD'de %4,8'dir.

Fakat Brezilya'da bu oran %25'i, Asya ülkelerinde %50'yi ve Kamerun'da %70'i oluşturur.

Dünya'daki fakir insanların dörtte üçü kırsal alandadır.

Eğer desteklenmiş tahıl ithali nedeni ile topraklarını terke zorlanırlarsa, aç kalırlar.

Afrika, Latin Amerika, Karayipler ve Asya'daki devletlerin durumu, sanayileşmiş ülkelerin düzenli olarak çiftçilerine ve şirketlerine verdiği türden destekleri vermeye el vermez.

ABD mali hizmetlerin serbestleştirilmesi için baskı yapmıştır ama gelişmekte olan ülkelerin güçlü olduğu inşaat ve denizcilik hizmetleri gibi hizmet sektörlerinin serbestleştirilmesine karşı koymuştur.

Yansı:

Resmi ticaret müzakerelerinde ne oldu?

Resmi ticaret müzakerelerinin başarılı olduğu son dönem, Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO, DTÖ) kurulduğu 1994 yılı idi: 125 ülke ticaret engellerinde ciddi bir düşüşü kabul etmişti.

DTÖ'nün görevinin IMF'nin uluslar arası mali ilişkileri yönetmesine benzer bir iş olması gerekiyordu (mal ve hizmetlerin serbestçe dolaşımını destekleme).

Ticaret müzakereleri 1994'ten beri hız kaybetti.

1999'da yeni bir ticaret müzakereleri dizisi başlatma girişimi Seattle'da başarısızlığa uğradı (Yeni piyasaya çıkan bir film: Seattle'da Savaş).

2001'de ticaret bakanları, Katar'ın Doha kentinde tekrar buluştular ve beş yılda sonuçlanacak yeni bir görüşme dizisi başlatmaya karar verdiler.

Dördüncü Dünya Ticaret Örgütü Bakanlar Konferansı'na hazırlık faaliyetleri içinde yapılan:

Amaç: Mallarını tüm dünyada satmalarını kolaylaştırarak en fakir ülkelere bir fırsat tanımak.

Doha görüşmelerinin tarımsal gümrük vergilerini ve desteklerini azaltması; bu ülkelerin pamuklarını tüm dünyada rekabetçi fiyatlara satabilmeleri için hem temel tarımsal ürünler, hem de sanayi ihraç malları (özellikle tekstil ve giyim gibi emek-yoğun malların üretimini etkileyen sanayileşmiş ülkelerin ticari engellerinin daha hızlıca azaltılması) önündeki engellerin aşağıya çekilmesi.

Ve özellikle gelişmekte olan ülkelerin ihracatı ile ilgili hizmetlerdeki ticaretin serbestleştirilmesi (işgücü göçü ve diğer bir ülkedeki kısa dönemli çalışmayı düzenleyen kuralların belirlenmesi) gerekiyordu.

Geçen Haziran'da (2008), altı yıl süren görüşmelerden sonra, görüşmeciler Doha Turu'ndaki toplantılardan ayrıldılar ve diğerlerini işbirliği yapmamakla suçladılar.

Yansı:

Bölgecilik ve Küresel Ticaret

DTÖ vasıtasıyla yapılan görüşmelerdeki ilerleme çok yavaştır.

Sonuç olarak:

Çok Taraflı Küresel Serbestleştirme Dışı Seçenekler (Serbest ticaretin olduğu bir dünyaya birden fazla yol götürebilir).

Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Toplantısı ve Güney-Doğu Asya Ülkeleri Topluluğu.

Avustralya, Japonya, Meksika ve diğer ülkeler de çok taraflı serbestleştirme dışında seçenekler peşindedirler.

Çin de bölgeciliği gözden geçirmektedir.

Yine de, ticarete bölgeciliği serbest küresel ticaret yolundaki ilerlemeyle uzlaştırmak mümkün olsa da bu, iki büyük tehlikeyi barındırmaktadır:

Çok taraflı ticari serbestlemeyi yavaşlatabileceği ve hatta raydan çıkarabileceği ve dünyanın en fakir ülkelerinden çoğunu dışarıda bırakabileceği.

Serbestleşme blokların önce içinde, sonra arasında mı yürütüldüğünde daha çabuk oluşur, yoksa DTÖ'deki tüm ülkeler arasında meydana geldiğinde mi?

Şu anki uygulama, bu iki yaklaşımın bir karışımıdır. AB, NAFTA, Mercosur ve takipçileri gibi blokların içinde hızlı bir serbestleşme vardır. DTÖ içinde de çok taraflı bir ilerleme vardır, ama çok geriden gelmektedir.

Zaman içinde, ticaret blokları arasındaki işlemler, tercih eden ticari müzakere biçimi olabilir.

Serbest çok-taraflı bir sistemin yerine, birbirleriyle serbest şekilde daha az veya daha çok ticaret yapacak birkaç serbest-ticaret bloğundan biri olabilir.

Çin'in tedrici politikaları, son yirmi yılda değerlerini kanıtladılar.

Ticari serbestleşme: ABD ve Japonya dahil ileri sanayileşmiş ülkelerden çoğu, ekonomilerini bilgece inşa ettiler ve sanayilerinin bazılarını yabancı şirketlerle rekabet edecek kadar güçlü olana dek seçici bir şekilde korudular.

Ekonomi yavaşladıkça, gümrük vergileri yükselebilir.

Ticaret antlaşmaları ile ilgi bir sorun varken, ticarete dalgalanma olur.

Nasıl olur?

Kısa yanıt, teknoloji ve siyasettir.

Son çeyrek yüzyılda, İnternet'ten kargo sandıklarına teknolojik yenilikler, ticaret yapmanın maliyetlerini düşürdü.

Ve aynı dönemde, açıklığa müsaade eden bir uluslar arası siyasal ortam, ithalat ve ihracatın önündeki engelleri azaltmak için fırsatlar yarattı.

Çin, Hindistan, eski Sovyetler Birliği ve daha birçok ülke, dünya ekonomisiyle bütünleşmelerini derinleştiren temel reformlar başlattılar.

Sadece gelişmekte olan ülkelerde, ithalat vergileri 1980'lerde ortalama %30'dan günümüzde %10'dan da düşük bir seviyeye geriledi.

Gerçekten de, hemen hemen son 20 yılın sürprizlerinden biri, devletlerin -tek taraflı olarak- ticaretin önündeki engelleri ne kadar aşağı çektiğidir.

1983-2003 arasında; dünyadaki gümrük vergisi düşüşlerinin %66'sı, devletler ithalat vergilerini azaltmanın onların yararına olacağına karar verdikleri için gerçekleşti.

Yükselen pazarlarda çok taraflı gümrük vergilerini indirme konusundaki isteksizliğin temelinde Çin korkusu vardır.

Hindistan, Mısır ve Nijerya'nın da dahil olduğu birçok ülke, Doha Turu'nda yüksek gümrük vergisi kesintileri önermeyi reddettikleri halde, tek taraflı olarak gümrük vergilerinde büyük indirim yapmışlardır.

Bunun sebebi Doha taahhütlerinin geri alınamaz oluşu ve bu ülkelerin, kısmen Çin korkusundan, gümrük vergilerini arttırabilme gücünü ellerinde tutmayı istemeleridir.

Çok taraflı ticaret müzakerelerinde erişilen anlaşmaların sonucu olarak %25 ve komşu ülkelerle yapılan bölgesel ticaret anlaşmaları yoluyla %10.

Yani, eğer uluslar arası ticaret, onlarsız da gayet güzel gidiyorsa, serbest ticaret antlaşmalarına kimin ihtiyacı var?

Hepimizin. Ticaret hızla artsa da, hâlâ var olan ticaret engellerini -fakir ülkeler arasında ticaret yapılan tarım hizmetlerinde ve mamul ürünlerdeki- azaltmaktan vazgeçmek önemli bir hata olur.

Bu yüzyılda ticareti yapılan şeylerin kalitesi, geçen yüzyılda gümrük vergilerini düşürmenin olduğu kadar önemli olacaktır.

Çin'den çıkan, ölümcül köpek maması ve zehirli diş macunu konusundaki son günlerdeki örnekler, bu durumu kanıtlamaktadır.

Tek başına hareket eden hiçbir ülkenin, bu gibi ölümcül ürünleri denetlemek ve azaltmakta, tüm dünyadaki devletlerle beraber çalışan DTÖ kadar şansı olamaz.

Ayrıca, ülkelerin çoğu tarafından kabul edilen kural-temelli bir sistem, daha küçük ülkeleri ve şirketleri, daha büyük ülkelerin ve holdinglerin taciz edici uygulamalarından koruyabilir.